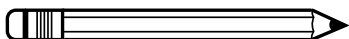

SONJA LAINE,
TAINA MAKKONEN
& KIRSI TIRRI

LAHJAKAS OPPIJA KOULUSSA

Gaudeamus

Suomen tietokirjailijat ry on tukenut teoksen kirjoittamista.

Copyright © 2025 Tekijät & Gaudeamus

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Kansi: Hanna Lahti / Huomen GDI

KL 38.59 • UDK 373

ISBN 978-952-345-327-2

Painopaikka: Drukätava, 2025

SISÄLLYS

1 LAHJAKKUUS JA SEN KEHITTYMINEN	13
1.1 Gagnén malli ja tutkimustuloksia lahjakkuuden kehittämisestä	16
<i>Kehitysprosessi</i>	18
<i>Katalyytit</i>	19
<i>Kodin, koulun ja vertaisten merkitys</i>	20
<i>Vapaa-ajan ja sattuman merkitys</i>	21
<i>Kritiikkiä Gagnén mallia kohtaan</i>	23
1.2 Gardnerin teoria ja lahjakkuuden alakohtaisuus	24
<i>Älykkyyslajien arvioiminen itsearviointimittarin avulla</i>	26
<i>Tutkimustuloksia itsearvioidusta älykkyydestä</i>	28
<i>Kritiikkiä Gardnerin teoriaa kohtaan</i>	30
1.3 Erityislahjakkuuden kehittymisen megamalli	32
<i>Vaikutteet ja mahdollisuuksien hyödyntäminen</i>	35
<i>Tuotokset</i>	37
<i>Huomioitavaa megamalliin liittyen</i>	37
1.4 Sternbergin transformationaalisen lahjakkuuden malli	38
<i>Lahjakkuuden taksonomia</i>	39
<i>Transformationaalisesti lahjakkaan yksilön piirteet</i>	41
<i>Transformationaalisen lahjakkuuden kasvattaminen</i>	42
<i>Huomioitavaa Sternbergin transformationaalisen lahjakkuuden mallista</i>	44
1.5 Lahjakkuuden toteutuminen Suomessa:	
esimerkkinä matemaattisten aineiden olympistit	45
<i>Olympistien lahjakkuuden kehittymistä edistävät ja estävät tekijät</i>	45
<i>Lahjakkuuden toteutuminen olympistien ammatinvalinnoissa</i>	48
<i>Miten olympistit selittävät menestymistään opinnoissaan ja ammatissaan?</i>	50
<i>Lahjakkuuden toteutumiseen liittyvät kriittiset tapahtumat</i>	
<i>olympistien elämänhistoriassa</i>	52
<i>Matemaattisesti lahjakkaan naisen lahjakkuuden toteutuminen</i>	58
<i>Eminenssin saavuttaminen: esimerkkinä professori ja kryptologian</i>	
<i>asiantuntija Kaisa</i>	61

<i>Lahjakkuuden toteutuminen kehitysteorioiden valossa</i>	64
Luvun 1 pohjalta pohdittavaksi	68

2 LAHJAKKUUTEEN LIITTYVÄT AJATTELUTAVAT

SUOMEN KOULUISSA	69
-------------------------------	----

2.1 Opettajien lahjakkuutta koskevat käsitykset ja asenteet.	73
<i>Opettajien käsitykset lahjakkuudesta</i>	74
<i>Opettajien asenteet lahjakkuuden tukemista kohtaan</i>	76
2.2 Lahjakkuuteen ja älykkyyteen liittyvät ajattelutavat.	79
<i>Oppijoiden ajattelutavat</i>	82
<i>Opettajien ajattelutavat</i>	87
<i>Huoltajien ajattelutavat</i>	91
2.3 Lahjakkuuteen liittyvät eettiset haasteet	94
<i>Lahjakkaisiin oppijoihin liittyviä väärinkäsityksiä.</i>	94
<i>Lahjakkaiden opetukseen liittyviä väärinkäsityksiä</i>	99
<i>Eettisten haasteiden pohdintaa</i>	102
Luvun 2 pohjalta pohdittavaksi	104

3 LAHJAKKUUDEN TUKEMINEN KOULUSSA

3.1 Lahjakkuuden tukeminen lakien ja opetussuunnitelman perusteiden valossa	108
<i>Perusopetusta ohjaavat säädökset</i>	108
<i>Lukio-opetusta ohjaavat säädökset</i>	110
<i>Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon huomioiminen opetuksessa.</i>	112
<i>Koulun ja kodin yhteistyö.</i>	112
3.2 Lahjakkuuden tukeminen opetusta eriyttämällä.	115
<i>Eriyttäminen käytännössä</i>	116
<i>Oppimista tukeva ilmapiiri</i>	122
<i>Tutkimuksia eriyttämisen toteutumisesta koululuokissa</i>	125
3.3 Opetuksen nopeuttaminen.	127

3.4 Erilaiset ryhmittelyt lahjakkuuden tukemisessa	132
<i>Yksin vai yhdessä?</i>	133
<i>Ongelmakohtia lahjakkaiden yhteistyössä</i>	135
<i>Lahjakkaiden ryhmät ja sekaryhmät.</i>	136
<i>Joustavat ryhmittelyt.</i>	138
<i>Pohdintaa lahjakkaiden oppijoiden ryhmittelystä</i>	139
3.5 Muita pedagogisia mahdollisuuksia.	140
<i>Projektioppiminen.</i>	141
<i>Ongelmaperustainen oppiminen.</i>	144
<i>Oppimisen autonomia</i>	148
3.6 Opetuksen rikastuttaminen	152
<i>Leirit</i>	153
<i>Erityiskoulut.</i>	155
<i>Kilpailut</i>	157
3.7 Ohjauksen merkitys valintojen äärellä	158
<i>Yksilön sisäisten tekijöiden vaikutus lahjakkaiden koulutus-</i> <i>ja uravalintoihin</i>	159
<i>Ympäristön vaikutus lahjakkaiden koulutus- ja uravalintoihin.</i>	160
<i>Uravalintateorioita</i>	161
<i>Tuloksia suomalaisella lahjakkaiden lukiolaisten aineistolla.</i>	163
<i>Pohdintaa lahjakkaiden oppijoiden koulutus- ja uravalinnoista.</i>	164
Luvun 3 pohjalta pohdittavaksi	166

YHTEENVETO LAHJAKKUUSTUTKIMUKSEN

SOVELTAMISESTA KOULUJÄRJESTELMÄSSÄ	168
---	-----

LIITE	174
--------------------	-----

VIITTEET	180
-----------------------	-----

KIRJALLISUUS	194
---------------------------	-----

HAKEMISTOT	218
-------------------------	-----

KIRJOITTAJAT	222
---------------------------	-----

TIETOLAATIKOT

Moraalikasvatusta ja transformationaalisen lahjakkuuden kehittymistä tukevia toimintatapoja	42
Lahjakkaiden kasvatuksen keskeisiä periaatteita	103
Autonomiaa tukevia toimintatapoja	151